

13.5.2025

YVV/892/2025

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Asia: VNS 2/2025 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026-2029

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka tehtävinä on syrjintään puuttuminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Ulkomaalaislain (301/2004) ja yhdenvertaisuuslain (1325/2014) esitoissa valtuutetun yhdeksi tehtäväksi on todettu ulkomaalaisten henkilöiden oikeuksien ja aseman edistäminen. Valtuutettu toimii myös kansallisena ihmiskaupparaporttina, naisiin kohdistuvan väkivallan raporttina sekä maastapoistamisen täytäntöönpanon valvojana.

Tässä lausunnossa nostetaan esiin joitakin yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävien näkökulmasta keskeisiä kokonaisuuksia.

1. Naisiin kohdistuva väkivalta on edelleen vakava ihmisoikeus- ja tasa-arvo-ongelma Suomessa

Euroopan neuvoston Istanbulin sopimuksen seurannan asiantuntijatyöryhmä GREVIO julkaisi ensimmäisen Suomea koskevan temaattisen [raporttinsa](#) joulukuussa 2024. GREVIO nosti esiin myönteistä kehitystä Suomessa, kuten naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen työn koordinoituelimen NAPE:n työn, sekä naisiin kohdistuvan väkivallan raporttijan tehtävän perustamisen vuonna 2022.

Sen sijaan GREVIO kiinnitti edelleen huomiota naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyyteen Suomessa. GREVION asiantuntijat katsovat, että Suomessa tulisi laatia laaja väkivallan vastainen strategia, johon koottaisiin hallintorajojen yli tavoitteet, toimenpiteet ja resurssit. Tällä hetkellä NApEn toimintaedellytykset liittyvät lähinnä tiedonvaihtoon ja eri hallinnonalojen toimenpiteiden koordinointiin.

EU:n naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan torjumisesta annettu direktiivi (NKV-direktiivi, 1355/2024), joka astui voimaan kesäkuussa 2024 ja Suomella on kolme vuotta aikaa laittaa direktiivi täytäntöön. Direktiivi tuo lisävelvoitteita Suomelle muun muassa verkkovälitteisen väkivallan torjuntaan, väkivallan riskinarviointiin sekä väkivallankokijoiden ja heidän lastensa saamaan oikeussuojaan ja palveluihin.

Myös eduskunta on tasa-arvoselontekoa käsitellessään edellyttänyt, että valtioneuvosto ryhtyy toimiin väkivallan vastaisen työn vakinaistamiseksi ja sen rakenteen selvittämiseksi. Julkisen talouden suunnitelmaan vuosille 2026–2029 ei kuitenkaan sisälly mitään merkittäviä uusia avauksia tai resurssien kohdennuksia tältä osin.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että kehittämistoimenpiteitä tulisi toteuttaa muun muassa seuraavilla painopistealueilla:

1. Väkivallan vastaisen työn rakenteet ja resurssit on varmistettava.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo edelleen, että naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiseen, tulee luoda selkeä, yhdenmukainen valtakunnallinen rakenne. MARAK- ja Barnahus- toimintamallit ovat olleet käytössä useita vuosia, mutta edelleen pitkälti hankepohjaisesti. Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa todetaan, että hallitus arvioi kuntia ja hyvinvointialueita velvoittavan lainsäädännön tarvetta väkivallan ehkäisyn ja rakenteiden vahvistamisessa. Apulaisoikeuskansleri kiinnitti kahdessa [ratkaisussaan](#) maaliskuussa 2023 erityisesti huomiota väkivallan riskinarvioinnin ja uhrien suojelun puutteisiin, ja tarpeeseen velvoittavalle lainsäädännölle. Asiassa tulisi edetä kiireellisesti.

2. Rikosvastuun toteuttamista on tehostettava pari- ja lähisuhdeväkivallassa

Yhdenvertaisuusvaltuutettu julkaisi tammikuussa 2025 selvityksen, [Esitutinnan rajoittaminen ja syyttämättä jättäminen pari- ja lähisuhdeväkivallassa](#). Selvityksen tulos oli, että päätöksiä esitutinnan rajoittamisesta ja syyttämättä jättämisestä tehdään yleensä kohtuus- tai tarkoituksenmukaisuussyistä. Rikosepäilyn kohteena ollutta väkivaltaa ei pidetty kovin vakavana, rikoksen osapuolten kerrottiin sopineen asian keskenään tai osallistuneen sovitteluun, eikä asianomistajalla ollut rangaistus- tai vahingonkorvausvaatimuksia. Kuitenkin lainsäätäjä on selkeästi ohjannut lainsäädännön kehitystä siihen suuntaan, että myös lähisuhdeväkivalta on yleisen syytteen alaista, ja että rikokset ja niiden seuraamukset tulisi käsitellä oikeudessa.

3. Väkivallan vastaista palvelujärjestelmää on parannettava

Väkivallan vastaisessa palvelujärjestelmässä on myös puutteita, niin väkivaltaa kokeneiden kuin tekijöiden osalta. On erittäin tärkeää, että ne rakenteet, joita on nyt hyvin-

vointialueille ja ennen niitä sairaanhoitopiireihin voidaan edelleen turvata. Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden hoitoon ja tukeen erikoistuneet SERI-keskukset ovat olleet toiminnassa useimmilla hyvinvointialueilla useita vuosia, ja niiden toiminnasta on hyviä kokemuksia.

Merkittävä osa väkivallan vastaisesta työstä on kansalaisjärjestöjen vastuulla. Ne toteuttavat työtään osittain koulutettujen vapaaehtoisten voimin, mutta toimintatapa edellyttää ammattitaitoista koulutusta, tukea, pitkäjänteistä kehittämistyötä ja seuranta. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on erittäin huolissaan siitä, että valtiontalouden kehityksessä kohdistetaan edelleen leikkauksia kansalaisjärjestöjen rahoitukseen. Järjestöjen resurssit väkivallan ja ihmiskaupan vastaiseen työhön on turvattava.

2. Maahanmuuttajiin kohdistuvat sosiaaliturvan ja terveydenhuollon muutokset ovat perustavanlaatuisia yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden näkökulmasta

Selontekoon (s. 37) sisältyvät nyt hallitusohjelman kirjaukset nk. ”Norjan mallin” käyttöönotosta kotihoidon tuen osalta, sekä uudesta kotoutumistuesta. Kotihoidon tuen poistaminen alle kolme vuotta Suomessa asuneilta ulkomaan kansalaisilta lisää valtion menoja jonkin verran, kun taas toisen muutoksen säästövaikutukset ovat erittäin vaatimattomat. Muutokset ovat kuitenkin periaatteellisesti erittäin merkittäviä, sillä ne tarkoittavat luopumista sosiaalivakuutusjärjestelmän asumisperusteisuudesta ja siten myös perustuslain lähtökohdasta, jonka mukaan sosiaaliset, terveydelliset ja sivistykselliset oikeudet koskevat yhdenvertaisin perustein kaikkia Suomessa asuvia henkilöitä.

Kotihoidon tuki on perheille kohdennettu tuki, jonka tasa-arvovaikutuksista on vuosien saatossa käyty keskustelua. Se on kuitenkin katsottu tärkeäksi tavaksi tukea perheiden valinnanvapautta pienten lasten hoitojärjestelyjen osalta, eikä siitä ole haluttu luopua. On vaikea nähdä, miten näkökulmat maahanmuuttajaperheiden valinnanvapauteen voisivat olla niin erilaiset, että kotihoidon tuen poistaminen alle kolme vuotta Suomessa asuville perheille olisi syrjinnän kiellon näkökulmasta perusteltua. Kehyspäättökseen ei sen sijaan sisälly mitään selkeitä, kohdennettuja toimenpiteitä yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi tai syrjinnän torjumiseksi suomalaisessa työelämässä tai työvoimapaalveluissa.

Maahanmuuttajien viimesijaisen sosiaaliturvan eriyttäminen erilliseksi kotoutumistueksi näyttäytyy myös erittäin ongelmallisena syrjinnän kiellon näkökulmasta, kun tarkoitus on ilmeisesti, että kotoutumistuen suuruus on pienempi kuin toimeentulotuen ja työmarkkinatuen. Nämä molemmat tuet on määritelty tasoltaan perustuslain 19 §:n 1 momentissa mainitun välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon minimiksi, eikä tämän minimin alittamista voi perustella ”kotoutumisen kannustavuuden ja velvoittavuuden” lisäämisellä. On myös huomioitava, että kaikki ne sanktiomahdollisuudet, jotka sisältyvät nytkin toimeentulotukeen ja työmarkkinatukeen kohdistuvat yhtä lailla maahanmuuttajiin. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää erittäin tärkeänä, että molem-

pien muutosten osalta suoritetaan erittäin huolellinen vaikutus-, perusoikeus- ja yhdenvertaisuusarviointi. Valtuutettu muistuttaa, että tämä on ministeriöiden ja valtioneuvoston tehtävä, vaikka perustuslakivaliokunta viime kädessä arvioi ennen kaikkea lainsäädännön säätämisympäristöä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo edelleen, että paperittomien ihmisten terveydenhuoltoon ei tule tehdä selonteossa kaavailtuja heikennyksiä. Ne rajoittavat merkittävästi paperittomien ihmisten oikeutta parhaaseen saavutettavissa olevaan terveydentilaan, oikeutta riittäviin terveyspalveluihin ja välttämättömyyden huolenpitoon.

3. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuselinten toimintaedellytykset on turvattava

EU:n oikeus- ja sisäasioiden neuvosto hyväksyi kokouksessaan 7.5.2024 kaksi direktiiviä, joissa määritellään minimitaso tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuselimiä koskeville standardeille. Nämä standardit koskevat muun muassa elinten toimivaltaa puuttua syrjintään kaikilla elämäntilanteilla sekä niiden oikeusasemaa, erityisesti itsenäisyyttä ja riippumattomuutta. Direktiiveissä määritellään myös jäsenvaltioille velvoite huolehtia elinten riittävästä resursseista.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu, tasa-arvovaltuutettu ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta muodostavat yhdenvertaisuuselinten kokonaisuuden, ja näiden osalta on nyt direktiivien siirtymäajan puitteissa tarkasteltava mahdollisia lainsäädännön muutostarpeita. On myös välttämätöntä, että elinten resursseja tarkastellaan suhteessa kasvaan työmäärään.

Yhdenvertaisuusvaltuutetulle saapuvien syrjintäyhteydenottojen määrä on vuonna jatkanut kasvuaan, ja oli vuonna 2024 2186 kpl. Näistä 507 koski työelämää. Määrä asettaa huomattavia haasteita valtuutetun toimiston resursseille, ja toimistossa joudutaan varsin voimakkaasti rajaamaan esimerkiksi laajempien yhdenvertaisuuden edistämisen toimenpiteiden tai esimerkiksi tarkastusten toteuttamista. Esimerkiksi tekoälyasetuksen toimeenpanon osalta yhdenvertaisuusvaltuutettu on ilmoitettu EU:n komissiolle valvovana tahona, mikä tarkoittaa merkittävää uutta tehtävää.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu muistuttaa myös, että eduskunta [vastauksessaan](#) edellytti, että valtioneuvosto selvittää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivallan työelämän asioissa yhdenvertaisuuslain soveltamisalalla vuoden 2024 loppuun mennessä. Lautakunnan toimivalta työelämäasioissa täydentäisi merkittävästi työelämän syrjinnän uhrin oikeussuojaa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Kristina Stenman

